

GYŰJTŐ: PETFORMÁTUS LELKÉSI HIU.

GYŰJTÉS IDEJE: 1986.

TART.: A TEMETŐK HELYZETE A TELEPÜLÉS-
RENDSZERBEN, A TEMETKELÉS MÓDJA

↳

4 lap

FŐFORRÁSI MŰTARTÓ: BOLHÁS

SZAKMŰTARTÓ: XXII. H.

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁR MŰS

ATUENETUE A MA-48/83 - a TETELE XLÓL.

A temetők helyzete a településrendszerben, a temetkezés módja a népesség szokás-rendszerében

1. A különböző vallási felekezetűek egymástól elkülönülten temetkeztek-e *a bolhán ref. temető mindig körtemető volt.*
vagy egymás mellett, de temetőhelyeik árokkal, sövényvel, van elválasztva. *1882-ben a ref. temető mellett egy protestánsoké temetőt létesítettek, de nem voltak bele temetkezési a halálosok miatt.*
2. A temetők bővülnek, vagy változtatják helyüket? Tudnak-e elhagyott temetőkről. Ezekbe mikor temetkeztek utoljára. *1820-ig a mostani*
Megnevezése: *temetővel minden volt a temető, 1820-tól 1837-ig Bördöc-dűltől, 1837-ben három csere után jött a ref. egyháza mostani temető magyárhoz, amely Bördöc 1854-ben, majd 1870-ben.*
3. El-e annak emléke, hogy valamikor a temető a község belterületén, vagy éppen a templom körül volt?
Magyar föld egy híri fundusát: a magyar föld volt a faluközpont, a másik magyar föld a temető "és is, a templom"
4. Van-e jelenleg több temető a község határában?
a/ Ezek milyen korúak? *a község külterületén van még egy uradalmas temető. (Ferdinándi)*
b/ Magaslaton, kiemelkedésen helyezkednek-e el?
c/ Milyen tájolásuk a sírok?
5. A temetkezés rendje
- a tetem bucsuztatása a háznál történt-e, *igen*
- a tiszta szobában felállított ravatalon helyezték-e el a koporsót?
- kik virrasztottak 1-2 éjjelen /rokonok, szomszédok, komák/
- hány éjjelen keresztül tartott a virrasztás? *1-2-3.*
- tartottak-e halotti torokat *a vidék vendégek miatt magy. magy. testvér.*
- A halottak bucsuztatása az udvaron történt-e. A halott innen elszállítása /a., Szt. Mihály lován, b., szekérderékban, vagy c., halottas kocsin szállították ki a temetőbe./
- Mióta van ravatalozó ház? *1974. A múlt évad dachhaus kérését egy faból, de*
- A temetést nagyobb vállalkozók bonyolították-e le? *csak a "orszok"-ot*
- temetés ideje: vasárnapi temetés van-e, hétköznap van-e *temetők vannak*
kijelölt időpont /pl. du. 2 óra, stb./ temetni mikor lehet? *Van kijelölt időpont.*
6. Milyen mélyek a sírok? Milyen szélesek? *1.2 - 1.6 m. A sírleány v. ártó, mert*
7. A vizenyős részeken, belvizes területeken kiemelkedettebb helyre kerültek-e a temetők?
lásd a Falaz.
8. A nagycsaládi temetkezés nyoma fellelhető-e? Az egyes nagyobb családok elkülönülnek-e a temető l-l meghatározott részében?
9. A temető képe a mód szerinti differenciáltságot tükrözi-e?
/pl. a vagyosabbak a temető központi helyén temetkeztek, ill. az alacsonyabb társadalmi réteghez tartozók a szélre szorultak. .../
Az elhalálzásról sok mindjárt temetkeztek, csak mostanihoz fordult meg a rend.

10. Hol kaptak helyet a község kivetettjei, öngyilkosok?
/temető árkában.../
11. Temetkeztek-e temetőn kívül is? —
12. A gyerekeket külön helyre, külön parcellasorba temették-e?
Volt-e gyerektemető? *gyermekparcella volt.*
13. Egy sírgödörbe temettek-e több halottat? Pl. házaspárokat egy-
más mellé /Kadaros, gadaros, pandalos... sírok, ezek elsősorban
a kötött talajú vidékeken/ - mellékgödrös sírok
14. Temetkeztek-e egymás fölé?
15. Ki készíti el a sírgödört? Mikor?
/a rokonság férfi tagjai, szomszédok, komák/, sírásó- fogadott
ember; a temetés napján, hajnalban...
16. A sírok átlagos mélysége *1,5m - 0,8m.*
17. A sír kiásása előtt kijelölt nagysága:
Hossza:
Széle: /méterben, lépésben, könyökben, stb./
18. Egy mellékgödrös sírba hány családtagot temettek el?
/1 középre + két oldalt 1-1 ?/
19. Az elhalálozás sorrendjében temették-e, vagy a férfit csak
balra, a nőt csak jobbra, ill. fordítva/
20. A gyereket a szülők mellé, a csecsemőt a szülők, a nagyszülők
sírgödörébe temették-e?
21. Mivel kerítették a temetőt? /árok, lycium, orgonabokrok,
gyertyánsor, stb. *és díszkő*
22. /Voltak-e a temetőben gyümölcsfák? Milyen fát szoktak ültetni
a halott lábához? /akác, ecetfa, bálványfa, szomorufüz, istenfa.
Gyümölcsfa most nincs (méggy és kőrév volt); 1896-ban 10 jubileumi fenyőfát ültettek a M. K. szomságra.
23. Milyen virágokat szoktak a sírra ültetni?
24. Vannak-e a temetőben különálló szobrok, keresztek, milyen
régiek? *Ujabban igen, 1934-ben fakent parcellától.*

Sirjelölés

25. Örökítsük meg rajzban vagy fényképben a helybeli temetőben található fejfa- és lábfa típusokat. A feliratok alapján állapítsuk meg, hogy az egyes típusok mióta fordulnak elő a temetőben. /Egyedülálló típusoknál igyekezzünk megállapítani, hogy nem más vidékről beszármazott halottak sirján állnak-e/.
26. Jegyezzük fel a fejfafélék helyben használatos népi nevét vagy neveit
/siri fa, gombos fa, fütül való fa, ... Pondor, fejfa/
27. Irjuk össze a fejfák részeinek helyben használatos napi elnevezéseit.
/a fejfa homloka, vagy feje, eresz, nyak, váll, törzs, láb.../
28. Állapítsuk meg, hogy a nők és a férfiak, öregek, fiatalok és gyermekek fejfái típusban
díszítményben
szinben
vagy rájuk helyezett
jelképes díszben /szalag, főkötő, stb./ miben különböznek.
29. A fejfáknál van-e nemek szerinti megkülönböztetés vagy csak nagyságuk alapján tehetünk-e különbséget? *Nincs megkülönböztetés.*
30. Festik-e, milyen színre festik a fejfákat, a szín jelez-e életkort.
Nem festik!
Mit lehet leolvasni a festésről /kor, nem.../
31. Ad-e felvilágosítást a fejfa színe a halál módjáról,
/pl. vörös - erőszakos halált jelent/
32. Irjuk le milyen tipikus vésett díszítmények találhatóak a fejfákon /körbe foglalt csillag, körbe foglalt csillag virággal kombinálva, szomorú füz - kezdetleges, stilizált tulipán, sziv, más fejfavirág./
33. A festés a faragás után, de a díszítés előtt kerül-e a fejfára.
34. A díszítés, karcolás nyers színben marad v. utána festik
35. A díszítés a homlokrészre van-e karcolva, vagy a felirat alá, alakjuk változatos-e, díszítésük gazdag-e,
36. A különböző formák /fejfaformák/ a temetőben milyen számban fordulnak elő, egyetlen példányok-e...
37. l-l típus előfordul-e valamennyi temetőben
38. Jelöljük meg a fejfa anyagát /tölgy, akác.../ és fő méreteit /magasság, vastagság.../

39. Irjuk le a sírfeliratok tipikus formáit és rövidítéseit /értelmezésükkel együtt/, s állapítsuk meg, hogy verses felirat mióta és milyen arányban fordul elő a fejfákon.
40. Állapítsuk meg, kik alkotják /alkották/ a helybeli sírfeliratok szövegét /parasztemberek, mesteremberek, kántorok, tanítók/. Találhatók-e, vagy voltak-e régebben kéziratos sírfelirat-gyűjtemények.
41. Saját repertoárjából vagy megrendelésre véste a szöveget a fejfára a faragó.
42. Állapítsuk meg, kik készítették és készítik a fejfákat. /Családtagok, fejfafaragáshoz értő parasztemberek vagy ácsmesterek?/
Vannak-e, voltak-e különösen ügyes helyi fejfakészítők?
/Név, életkor, foglalkozás,/
Van-e fajfa-készítő dinasztia?
43. Állapítsuk meg, hogy a helybeli kapufélfákon alkalmaznak-e /v. alkalmaztak-e régebben/ a helyi fejfafaformákhoz hasonló diszitményeket?
Ha igen, örökítsük meg rajzban vagy fényképben.
44. Kérjük a halállal, virrasztással, a halál előjeleivel, a hazajáró lélekkel, a temetéssel kapcsolatos hiedelmek, babonák leírását is. +

Kaposvár, 1979 április 2.

Szapu Viola

+
A helybeli repertoárhoz ismételtén elmentem a helyi múzeológus.

egyet. A jelenlegi repertoárban a XVIII. sz. első felében írtak a német prototípust alakították.
Lehet itt nem igen találhatók anyag a magyar néprajzi gyűjtés számára, babonái
hiedelmekre sem igen lehet rábukkanni! Elégé feljegyzették az itt lárt reformi-
tusok. A családnevek is németek: Andes, Bödcs, Butcs, Kesztes...